

congresverslag

ONDERMIJNING & GEORGANISEERDE CRIMINALITEIT

CONGRES
26 SEPTEMBER 2023
ORPHEUS APELDOORN

WWW.SBO.NL/CRIMINALITEIT

studiecentrum
voor bedrijf en overheid

SBO

ONDERMIJNING & GEORGANISEERDE CRIMINALITEIT

Beste lezer,

Op dinsdag 26 september 2023 vond het congres Ondernijning en Georganiseerde Criminaliteit plaats georganiseerd door het SBO. Deze keer heeft het zich plaatsgevonden in het Orpheus theater in Apeldoorn. Wij, Lotte Notermans en Destiny van Dijk, mochten vanuit Avans Hogeschool dit jaar het congres bijwonen.

In dit congresverslag vindt u de belangrijkste punten van zeer interessante sprekers. Ook zijn er een aantal workshops toegelicht die zijn gegeven door verschillende specialisten uit het werkveld. Wij vonden dit een mooie kans om van verschillende sprekers en specialisten te horen over hun perspectief op ondernijning en georganiseerde criminaliteit.

Met dit verslag willen wij graag een overzicht bieden van het congres. Wij willen graag iedereen bedanken, zowel de organisatie als de bezoekers voor de 8^e editie van het congres Ondernijning en Georganiseerde Criminaliteit. Wij wensen u veel leesplezier!

Destiny van Dijk en Lotte Notermans
Studenten Avans Hogeschool

ONDERMIJNING & GEORGANISEERDE CRIMINALITEIT

Dagopening Ton Heerts en Xander Beenhakkers

De gastheer van het congres dit jaar was Xander Beenhakkers. Hij leidde alle sprekers in, stelde vragen en zorgde ervoor dat alles in goede banen geleid werd. De ochtend werd geopend door de burgemeester van Apeldoorn, Ton Heerts. Hij vertelde daar over de connectie tussen Apeldoorn en veiligheid. 15% van alle werkgelegenheid in Apeldoorn is namelijk gelegen in dit belangrijke werkveld. Hij vertelde ook dat het essentieel is om **samen** te werken binnen de veiligheidswereld, ook zeker in het vraagstuk over de georganiseerde criminaliteit en ondermijning.

Samenwerken in de strijd tegen ondermijnende georganiseerde criminaliteit

De eerste spreker van de ochtend was Joost van Slobbe, de directeur van het NSOC (Nationale Samenwerking tegen Ondermijnende Criminaliteit). Hij begon met zijn verhaal over wat het NSOC is. Het MIT is de voorloper van het NSOC. Zij zijn een samenwerkingsverband van zes overheidsdiensten: de Belastingdienst, de Douane, de FIOD, de Marechaussee, het OM en de politie. Zij zetten zich in om Nederland een stuk minder aantrekkelijk te maken voor criminelen, waaronder dus de criminele netwerken te verstoren. De minister had hun een kans gegeven om zich in 18 maanden te bewijzen dat ze wel een goede bijdrage hebben voor Nederland.

Het NSOC zet in op vier onderwerpen: Trade Based Money Laundering, financiële dienstverleners, logistieke dienstverleners en de aanpak van corruptie en geweld. Voor deze thema's zijn er allerlei soorten 'labs' opgezet. Dit zijn teams met leden vanuit meerdere organisaties die samen één specifiek probleem oppakken.

Het NSOC werkt aan interventie structuren die ingezet kunnen worden om de georganiseerde criminaliteit tegen te gaan. Dat dit nodig is, is evident. Een goed voorbeeld dat gegeven werd is bijvoorbeeld dat er ieder jaar in de Rotterdamse haven méér cocaïne gevonden wordt, maar de straatprijs van een gram cocaïne niet zakt. Dit geeft aan dat er ondanks de grote hoeveelheden die wél onderschept worden, er nog steeds genoeg binnenkomt dat er geen schaarste ontstaat.

Joost van Slobbe vertelde ook over hoe er wat aan de jonge aanwas gedaan kan worden. Er is een *paradigmaverschuiving* nodig: er is goed zicht nodig op de problematiek die erachter hangt, het moet gezien worden als maatschappelijk probleem en het is essentieel dat er niet alleen gekeken wordt naar het strafrecht, maar ook bijvoorbeeld wat er bestuurlijk kan.

ONDERMIJNING & GEORGANISEERDE CRIMINALITEIT

Aanpak criminele geldstromen

De tweede lezing werd gegeven door Michiel Zwinkels, hoofdofficier van het Functioneel Parket. Tijdens de lezing zijn er verschillende aspecten behandeld over de criminele geldstromen en de aanpak daarvan. Er is eerst een beeld gegeven over sommige vormen ondermijning kent, zoals witteboordencriminaliteit en drugs. Zo bestaat 90% van het criminele geld uit fraude of drugs. Er wordt jaarlijks 16.000.000.000 euro witgewassen in Nederland. Wanneer het aankomt op transacties, zijn er 1,9 miljoen ongebruikelijk en 92.000 verdacht.

In zowel de onder- als bovenwereld zijn er kenmerken van criminele geldstromen. In beide werelden komt 'Trade Based Money Laundering' voor, virtuele valuta, vastgoed en worden er luxeproducten gekocht. Een aantal kenmerken voor de bovenwereld zijn buitenlandse bankrekeningen en er wordt misbruik gemaakt van rechtspersonen of poortwachters. Een aantal kenmerken van de onderwereld zijn ondergronds bankieren, cash huren en leasen.

Crypto werd benoemd als een andere vorm van criminele geldstromen. De toelichting hierbij is dat crypto ontzettend snel overgemaakt kan worden, met behulp van zogeheten 'moneytransfers'. Hierdoor is het aantrekkelijk voor criminelen om gebruik te maken van crypto als criminele geldstroom.

De aanpak tegen criminele geldstromen van Nederland behoort tot een van de beste van de wereld. Dit komt door intelligence, de wijze van samenwerken en afpakken. Wel werd er tijdens de presentatie benoemd dat er een paar punten ter verbetering zijn. Zoals de samenwerking, een terugkomend onderwerp tijdens het congres. Het gaat hier dan om de internationale samenwerking waar meer focus op nodig is. Hierop sluitend is het punt dat er meer expertise moet worden gedeeld. Ook is er een betere verbinding nodig tussen lokale en landelijke organisaties. Ook kan de intelligence positie van Nederland verbeterd worden. Het afpakken van crimineel vermogen, oftewel non-conviction based confiscation, wordt gezien als effectieve methode. Deze methode heeft zich in Italië al bewezen. Hierin is het mogelijk om crimineel geld af te pakken zonder dat er een veroordeling heeft plaatsgevonden voor een strafbaar feit.

Verharding van de onderwereld en de gevolgen voor de bovenwereld

De tweede lezing werd gegeven door een mystery-guest, niemand minder dan misdaadverslaggever John van den Heuvel. Hij kwam vertellen over de verharding van de onderwereld, en welke gevolgen dat heeft voor de bovenwereld.

Hij begon met vertellen over een actueel nieuwsbericht. De zoon van Taghi zou betrokken zijn bij Nederlandse platenlabels van rappers Boef en Lijpe. John van den Heuvel vertelde dat hier al een aantal jaren signalen van zijn. Het was voor hem dus niks nieuws.

John gaf aan dat de mocrromaffia in 2014 gebruik heeft gemaakt van de situatie in Nederland: de MH17 ramp, twee Nederlandse studenten raken vermist in Panama, Volkert van der Graaf komt vrij, Holleeder kwam vrij en werd ook weer opgepakt. Dit zijn een aantal voorbeelden van gebeurtenissen in 2014. John van den Heuvel noemde het een "perfect storm" voor de mocrromaffia om te floreren.

ONDERMIJNING & GEORGANISEERDE CRIMINALITEIT

De verharding van de onderwereld voor de bovenwereld werd in één woord omschreven als verontrustend. Invloed van macht en geld spelen hierin een rol. Het grote geld wordt voornamelijk verdiend in de drugshandel, met name cocaïne. In de onderwereld gaat dit gepaard met geweld. Er is veel concurrentiestrijd. Ook ziet John van den Heuvel dat de angst in de bovenwereld steeds meer regeert. Dit is te zien door de toegenomen beveiliging voor verschillende personen (zoals hijzelf) en dat tegenwoordig alles anoniem moet. Hierdoor kunnen mensen hun werk niet meer doen. Er zijn verschillende voorbeelden van het geweld dat is toegenomen de afgelopen jaar, zoals de moord op Derk Wiersum en de moord op zijn collega Peter R. de Vries.

Ook vertelde John van den Heuvel over de strijd aangaan tegen de onderwereld. John van den Heuvel zei hierover: “De geest moet weer in de fles”. Hiermee moet je beginnen met het laaghangend fruit plukken, de kleinere criminelen ook pakken (en niet alleen maar focussen op criminelen zo groot als Taghi). Daarnaast is het onderwerp samenwerking wederom in deze lezing ter sprake gekomen. Ook werden zorgen geuit over het voorzetten van criminele handel vanuit de gevangenis. Op het moment is het ‘zo lek als een mandje’, er wordt nog veel informatie doorspeeld. Een manier om deze communicatie te hinderen, is door gevangenen met een korte en lange gevangenisstraf te scheiden. Zo vindt er geen zogenoemde kweek plaats bij de kortgestrafte. Hiermee worden “de kweekvijvers van de criminaliteit”, zoals John van den Heuvel het noemde, in de gevangenis aangepakt.

De rol van het bestuur in de aanpak van ondermijning

De vierde lezing werd gegeven door Wynand Brants, Hoofd Politieke Ambtsdragers en Weerbaarheid, Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Wanneer het aankomt op de ontwikkelingen van de aanpak van ondermijning, zijn er zeker nog worstelingen. Sinds de jaren negentig kwam er een besef van de verwevenheid tussen de onderwereld en bovenwereld. De burgemeester heeft steeds meer bevoegdheden, waar veel tevredenheid over is. De vraag is hier alleen: wordt het ook gebruikt in de praktijk? Het blijkt dat gemeenten het vraagstuk ingewikkeld vinden, vooral de rol in het veiligheidsdomein van de gemeente. Kleine gemeenten hebben moeite met het inzetten van de wet Bibob. Ze weten niet goed wat hun rol is voor de veiligheid. De vraag hierbij ook is wat realistisch is qua verwachtingen van die gemeenten. Veel gemeenten hebben ook maar een aantal fte beschikbaar voor ondermijningsambtenaren.

Wat is er nodig voor de bestuurlijke aanpak? Om te beginnen een weerbare overheid. Meneer Brants vertelde wat het ministerie kan doen voor gemeenten:

1. Weerbaar bestuur: het ministerie ondersteunt gemeenten met bijvoorbeeld de zicht op ondermijning tol.
2. Bewust maken van gemeentesecretarissen over de gevaren en risico's.
3. Het ondersteunen van de burgemeester aan de voorkant (preventief en pro-actief).

ONDERMIJNING & GEORGANISEERDE CRIMINALITEIT

Workshops

In de middag was er ruimte om workshops te volgen over verschillende aspecten op het gebied van ondermijning en georganiseerde criminaliteit. Hieronder vindt u een paar voorbeelden van de workshops die zijn gegeven.

Zicht op ondermijning

De workshop 'Zicht op ondermijning' werd gegeven door Andy Clijnk, kwartiermaker Zicht op Ondermijning bij het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelaties. De workshop gaf een inzicht over het Dashboard Zicht op Ondermijning. Het dashboard is een tool voor zicht op verschijningsvormen. Per gemeente kan men zien waar de gemeente staat op onderwerpen als jonge aanwas, verdachten en veroordeelden, branches, witwasindicatoren, leegstand, hennepkwekerijen en zorg. Hierbij kunnen belangrijke focuspunten per gemeente worden gesignaleerd.

Er is een belangrijk onderscheid te maken tussen waar het Dashboard wel en niet kan worden gebruikt. Het kan wel worden gebruikt voor bewustwording en agendering van lokale problemen en risico's. Daarnaast kan er een focus worden gelegd op preventieve maatregelen, of kan een startpunt zijn voor nader onderzoek. Het kan niet worden gebruikt voor opsporing, of het inspelen op actuele ontwikkelingen. Dit doordat sommige data niet helemaal recent zijn. Daaropvolgend kan het niet worden gebruikt op analyses of personen.

Gemeenten zelf kunnen met de gegevens subsidievoorstellen doen om een onderwerp aan te pakken. Met het dashboard kunnen gemeenten extra capaciteit onderbouwen, of het onderwerp op de agenda zetten of een verdiepend onderzoek starten.

In 2021 is er een scan gestart om gemeenten beter te adviseren op data gedreven aanpak ondermijning. Hierbij is een test gedaan met tien gemeenten. In 2022 is het opgenomen in de Brabantse norm, en is er scan 2.0 ontwikkeld. In 2023 komen er steeds meer aanvragen vanuit gemeenten om een scan uit te voeren, wat nu plaatsvindt bij zo'n 30 gemeenten.

Wanneer het aankomt op ervaringen met de scan levert de input op bestuurlijk niveau, zorgt het voor verbinding, heeft het een positieve bijdrage wanneer het aankomt op draagvlak. De tijdsinvestering van de scan is kort.

ONDERMIJNING & GEORGANISEERDE CRIMINALITEIT

Veilig, verantwoord en vitaal ondernemersklimaat op een bedrijventerrein

Deze workshop werd gegeven door een drietal mensen: Elise Koster; stadsmarinier ondermijning van de gemeente Capelle aan den IJssel, Marjoke van Ommen, stadsmarinier digitale veiligheid van de gemeente Capelle aan den IJssel en Sander van Beek van het PVO Rotterdam. In een videoboodschap van de burgemeester van Capelle vertelde hij dat de aanpak van ondermijning in zijn algemeenheid eigenlijk terugkomt op twee succesfactoren: De informatiepositie moet op orde zijn en een integrale samenwerking is essentieel.

De twee stadsmariniers namen ons mee in hun aanpak van een bedrijventerrein in Capelle. Ze lieten de risicomatrix bedrijventerrein zien van het RIEC Den Haag & Rotterdam. Deze matrix zorgt ervoor dat er zicht verkregen kan worden op de kwetsbare plekken van het bedrijventerrein. Als eerst begin je met een locatie- of gebiedsomschrijving. Met deze eerste stap wordt er gekeken of er plekken/gebouwen als risicolocatie kunnen worden gezien aan de hand van een aantal indicatoren.

Daarna volgt een 'open bronnen' onderzoek van de gemeente. Het is hierbij belangrijk dat ook de partners gaan kijken naar informatie die zij hebben (niet onbelangrijk: maak goede afspraken m.b.t. de AVG!, niet alles kan zomaar gedeeld worden uiteraard). Als alles in kaart is gebracht, wordt de matrix opnieuw erbij gepakt om de tweede fase in te gaan vullen. Het gebruik van de matrix gaat steeds 'dieper' de materie in.

De stadsmariniers namen ons mee in hoe zij deze matrix gebruikt hebben. Uiteindelijk, in één van de eerste panden waar ze naar binnen gingen met de integrale controle, werd 150 kilo cocaïne gevonden en een vuurwapen. Dit laat wel zien dat het gebruik van indicatoren goed werkt. Ook vertelden de dames dat ze een aantal dingen toch anders hadden aan moeten pakken, bijvoorbeeld ook om het Platform Veilig Ondernemen (PVO) eerder in te schakelen.

Daarover kwam Sander van Beek meer vertellen. Hij vertelde over wat het PVO precies inhoudt. Het PVO is een organisatie van het CCV dat helpt bij de veiligheid op meerdere vlakken voor ondernemend Nederland. Denk hierbij aan ondermijning, cybercrime, vermogenscriminaliteit en het buitengebied. Samen met meerdere partners (politie, justitie, gemeenten, etc.) proberen ze ondernemers te helpen met bijvoorbeeld het organiseren van voorlichtingsbijeenkomsten, trainingen en lokale initiatieven tegen de criminaliteit. Zo hebben ze bijvoorbeeld het Keurmerk Veilig Ondernemen.

ONDERMIJNING & GEORGANISEERDE CRIMINALITEIT

FIGURE 4.14 The restaurant script.

Title:	RESTAURANT		
Track:	Coffee Shop		
Props:	Tables	Roles:	Customer
	Menu		Waiter
	Food		Cashier
	Check		Owner
Scene 1: Entering			
Customer enters the restaurant			
Customer looks for a table			
Customer goes to a table and sits down			
Scene 2: Ordering			
Waiter brings the menu			
Customer studies the menu			
Customer signals to the waiter			
Waiter takes the order			
Scene 3: Eating			
Waiter brings the meal			
Customer eats the meal			
Scene 4: Exiting			
Waiter writes the check			
Customer takes the check to cashier and pays			
Customer leaves the restaurant			

Financial Crime Scripting

Deze workshop werd gegeven door Thom Snaphaan en Manon Kostense. In deze workshop werd als eerst verteld wat scripting en crime scripting zijn. Scripting is afkomstig uit de cognitiewetenschappen. "A *predetermined, stereotyped, sequence of actions that define a well known situation in a particular context.*" (Schank & Abelson, 1977, p41). Om het wat te verduidelijken wat daar precies mee bedoeld wordt, is er ook een voorbeeld van hoe een script er in een restaurant uit zou zien:

Deze theorie uit de jaren 70 is in 1994 toegepast door criminoloog Cornish voor een criminele benadering: "a way of generating, organizing and systematizing knowledge about the procedural aspects and procedural requirements of crime commission." Ieder mens volgt immers vaste patronen, zo ook criminelen.

Voorbeeld van een 'restaurant script' uit de cognitiewetenschappen dat werd aangehaald om te illustreren dat scripts ook onderdeel uitmaken van ons dagelijks leven. Later werd dit idee overgenomen en uitgewerkt tot crime scripting in de criminologie.

Binnen de scripts zijn er verschillende onderdelen die de bouwstenen vormen van een script. Scripts vallen allereerst uiteen in scènes (die een specifiek subdoel van het script weerspiegelen). Binnen scènes worden 'gelijkwaardige acties' onderscheiden, waarmee verschillende verschijningsvormen van het subdoel van de scène worden weergegeven (denk bv. aan verschillende manieren om cocaïne te importeren; import is een scène, en een gelijkwaardige actie zou bv. kunnen zijn import door inbouwen van blokken cocaïne in de vloer van een container of bv. het smokkelen van cocaïne door bolletjesslikkers). Bouwstenen binnen de gelijkwaardige acties zijn rollen, activiteiten en attributen, alsook tijd- en plaatsgebonden factoren.

Bij Financial Crime Scripting wordt er dus naast de "kilo's en de kerels" ook gekeken naar de knaken. Waarom? Omdat het 'afpakbeleid' van de rechtshandhaving weinig tot geen invloed heeft op de criminele economie. Het criminele geld komt in bepaalde gevallen niet eens in de legale economie. Het is daarom essentieel om deze transacties en geldstromen in beeld te krijgen, omdat veel vormen van (georganiseerde) criminaliteit winstgedreven zijn.

Er zijn verschillende soorten stromen bij bedrijfsvoering (en dus ook bij malafide bedrijfsvoering): informatiestromen, goederenstromen en (niet te vergeten) geldstromen.

ONDERMIJNING & GEORGANISEERDE CRIMINALITEIT

Financial crime scripting voegt 'financiële componenten' toe aan de methode van crime scripting. Hierbij focust financial crime scripting zich hoofdzakelijk op het rolniveau en het activiteitsniveau (zie bouwblokken hierboven). Op rolniveau worden financiële rollen onderscheiden (dat zijn rollen die louter financiële activiteiten uitvoeren in het script). Ook is het rolniveau relevant, omdat betalingen plaatsvinden *tussen* rollen in het script (dus de ene rol is de verzender en de ander de ontvanger). Tot slot is het ook mogelijk om op rolniveau een 'prijskaartje' te berekenen door voor iedere rol de kosten in mindering te brengen van de opbrengsten van de desbetreffende rol. Het activiteitsniveau heeft de hoofdfocus van financial crime scripting (de financiële componenten op rolniveau kunnen daar veelal van afgeleid worden). Op activiteitsniveau worden de volgende financiële componenten onderscheiden: financiering, opbrengsten, kosten, afwikkeling van betaling, betaalmethoden en ondersteunende activiteiten. Deze aspecten kunnen dus op activiteitsniveau inzichtelijk worden gemaakt en vastgelegd worden. Ondersteunende activiteiten zijn enerzijds vormen van financieel-economische criminaliteit die ondersteunend zijn in het onderhavige crime script (bv. specifieke fraudevormen) en witwassen, dat binnen financial crime scripting als een vervolgdeldict wordt beschouwd (als er voldoende verdiensten zijn, ontstaat een witwasbehoefte, en zullen criminelen verhullingshandelingen plegen om de criminele herkomst van het geld te verhullen).

Financial Crime Scripting is een handig middel voor meerdere toepassingen in de praktijk. Denk hierbij bijvoorbeeld aan het creëren van een financieel intelligencebeeld, maar ook om effectievere en efficiëntere interventies uit te voeren.

ONDERMIJNING & GEORGANISEERDE CRIMINALITEIT

Prijsuitreiking

Ook dit jaar werd er weer een Ondernijning Innovatie Award uitgereikt. Er waren in totaal drie gegadigden voor de prijs:

1. In samenwerking met Taskforce-RIEC Brabant-Zeeland (Robert Jacobs) en Zicht op Ondernijning (Sabine Verbeek) hebben onderzoekers van het lectoraat Ondernijning van Avans Hogeschool (Jonas Stuurman, Jimmy Maan en Sven Janssen) de zogeheten Datavolwassenheidsscan doorontwikkeld. Deze scan brengt de datavolwassenheid van gemeenten in kaart voor de aanpak van ondernijning.
2. Het project Financial Crime Scripting. Dit project is van Team Xplore, in samenwerking met het Functioneel Parket, het OM, de FIOD, de politie, de politieacademie en het lectoraat Ondernijning van Avans Hogeschool. Deze methode is ontwikkeld door Thom Snaphaan (onderzoeker op Avans), samen met Manon Kostense en Richard Oranje. Dit is een methode om inzicht te krijgen in criminele geldstromen, criminele bedrijfsprocessen en dus op het criminele verdienmodel.
3. Als laatste gegadigde was er het NSOC met de Juridische Uitleg Robot. Deze robot is ervoor bedoeld om bijvoorbeeld wetten vereenvoudigd it te kunnen leggen. Dit zou het werk van bijvoorbeeld OvJ's een stuk sneller kunnen maken. Deze "JUR" is ontwikkeld met zo'n 50 ICT-experts van het NSOC, Q-lab van de politie en met nog meer deelnemende organisaties.

De Ondernijning Innovatie Award is meegenomen door het NSOC en de Juridische Uitleg Robot. Van harte gefeliciteerd!

